

فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی

سال بیستم، شماره 62، تابستان 1391، صفحات 194-171

رابطه مصرف انرژی و درآمد: آزمون فرضیه زیست محیطی کوزنتس با استفاده از رویکرد مدل‌های رگرسیونی انتقال ملایم پانل¹

محسن مهرآرا

دانشیار دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران

mmehrara@ut.ac.ir

حسین امیری

دانشجوی دکتری اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی

hossienamiri@gmail.com

محمد حسینی سرخ بوزی

دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس

در این مقاله به بررسی ارتباط بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه مبتنی بر فرضیه زیست محیطی کوزنتس برای 13 کشور عضو اوپک در دوره زمانی (1980-2008) با استفاده از یک مدل رگرسیونی انتقال ملایم پانل پرداخته شده است. همچنین، در رابطه مذکور متغیرهای دیگری همچون نسبت کالاهای صنعتی به کل صادرات کالا، نسبت واردات صنعتی به کل واردات کالا و نسبت ارزش افزوده بخش صنعت به تولید ناخالص داخلی نیز لحاظ شده است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهند که کشش درآمدی برای تمام کشورها بین صفر و یک است، لذا می‌توان مصرف انرژی را برای این کشورها یک کالای بی کشش تلقی کرد. همچنین، براساس نتایج بدست آمده فرضیه زیست محیطی کوزنتس تأیید می‌شود، به این ترتیب که ابتدا با افزایش درآمد سرانه، کشش مصرف سرانه انرژی افزایش می‌یابد و در مراحل بعدی و با افزایش بیشتر درآمد و گذر از حد آستانه کشش درآمدی مذکور کاهش می‌یابد، لذا رابطه بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه در این گروه کشورها به صورت یک منحنی U معکوس قابل نمایش است.

طبقه بندی JEL: Q50، Q43، Q5. Q5.

واژه‌های کلیدی: مصرف سرانه انرژی، درآمد سرانه، مدل رگرسیونی انتقال ملایم پانل، کشش درآمدی مصرف سرانه انرژی.

تاریخ پذیرش: 1390/10/29

* تاریخ دریافت: 1390/1/20

1. مقدمه

محدودیت منابع انرژی و پایان‌پذیری آنها و همچنین مسائل مربوط به آلودگی محیط‌زیست موجب شده که مصرف انرژی حتی برای صادرکنندگان نفتی نیز با اهمیت تلقی گردد. مصرف سرانه بالای انرژی در کشورهای نفتی یکی از دغدغه‌های اصلی سیاستگذاران در این کشورها می‌باشد. به همین دلیل مسائل جانب تقاضای انرژی و عوامل تعیین‌کننده آن تا آنجا در اعماق موضوعات انرژی کشورهای جهان رسوخ کرده است که تقریباً هیچ کشوری را نمی‌توان یافت که نسبت به آنها بی‌تفاوت باشد.

در کشورهای عضو اوپک نرخ رشد مصرف سرانه انرژی (47 درصد طی دوره 2007 - 1980) عموماً بیشتر از نرخ رشد تولید ناخالص داخلی (GDP)¹ سرانه (0/6- درصد طی دوره 2007 - 1987) بوده است، اما در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)² و متوسط کشورهای جهان در بیشتر سال‌ها نرخ رشد مصرف انرژی سرانه (1/5 و 2 درصد به ترتیب برای کشورهای OECD و متوسط کشورهای جهان در دوره 2007 - 1980) کمتر از نرخ رشد GDP سرانه (2/5 و 3 درصد به ترتیب برای کشورهای OECD و متوسط کشورهای جهان در دوره 2007 تا 1980) بوده است. البته این شکاف در متوسط کشورهای جهان تحت تأثیر رشد بالای مصرف انرژی بویژه در کشورهای نوظهور طی دهه اخیر معکوس شده است (نمودار و جداول پیوست را ملاحظه نمایید). لذا هم اکنون تمام کشورها به ویژه کشورهای صادرکننده نفت نگرانی‌های بسیاری در خصوص کارایی استفاده از انرژی دارند. این کارایی با شاخص‌های مختلفی همچون شدت استفاده از انرژی³ یا کشش مصرف انرژی (نسبت به درآمد) اندازه‌گیری می‌شود.

بدنبال افزایش قابل‌توجه در قیمت‌های انرژی، مطالعه عوامل تعیین‌کننده مصرف سرانه انرژی، شدت استفاده از انرژی و همچنین کشش مصرف انرژی (به عنوان شاخص‌های کارایی انرژی) از موضوعات با اهمیت در ادبیات اقتصاد انرژی بوده است. برخی مدل‌های تجربی نشان داده‌اند که مصرف سرانه انرژی یا شدت استفاده از انرژی در یک کشور از یک منحنی U معکوس پیروی می‌کند (دستایس و دیگران، 2009). به این معنا که ابتدا با افزایش درآمد سرانه شدت استفاده از انرژی (یا مصرف سرانه انرژی) در طول فرایند توسعه اقتصادی افزایش می‌یابد، اما با عبور درآمد سرانه از یک آستانه مشخص شدت استفاده از انرژی ثابت مانده و در نهایت کاهش می‌یابد. در برخی مطالعات کشش درآمدی مصرف انرژی نیز رفتار مشابهی را دنبال کرده است (به عنوان مثال دستایس و دیگران، 2009 را

1. Gross Domestic Product

2. Organization for Economic Cooperation and Development

3. Energy Intensity

ملاحظه نمایید). احتمالاً در سطوح پایین درآمدی، مصرف انرژی یک محدودیت اساسی برای رشد اقتصادی محسوب می‌شود، اما با افزایش درآمد سرانه در پی افزایش سهم خدمات و صنایع با تکنولوژی بالا، کاهش سهم صنایع انرژی‌بر، توسعه سیستم حمل و نقل و گسترش دغدغه‌های زیست‌محیطی شدت استفاده از انرژی کاهش می‌یابد (دستیس و همکاران، 2007).

در بسیاری از مطالعات تجربی گذشته معادله تقاضای انرژی بصورت یک رابطه خطی - لگاریتمی تصریح و برآورد شده است، اما محدودیت اساسی رویکرد مذکور آن است که چنین تصریحی قادر به تشخیص و آزمون منحنی مشاهده شده U معکوس در خصوص ارتباط بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه نیست. یک راه‌حل برای فائق آمدن بر این محدودیت، استفاده از یک تصریح لگاریتمی درجه دوم می‌باشد (آنک، 1987). این تابع درجه دوم می‌تواند تقریبی برای رابطه غیرخطی فوق در نظر گرفته شود، اما این روش هنوز دارای یک مشکل اساسی می‌باشد. تابع درجه دوم یک فرم غیرخطی خاص و محدودکننده را میان متغیرها تحمیل می‌کند و قادر نیست اشکال غیرخطی دیگر را مورد شناسایی قرار دهد.

ارتباط بین مصرف انرژی و رشد اقتصادی بر اساس ادبیات نظری و تجربی موجود کاملاً واضح است، هرچند که در این ادبیات نتیجه روشنی از این موضوع که آیا مصرف انرژی به عنوان نتیجه و یا پیش‌نیاز رشد اقتصادی است به چشم نمی‌خورد. با توجه به متدولوژی‌های اقتصادسنجی هنوز هم جهت رابطه علیت بین مصرف انرژی و متغیرهای اقتصادی موضوعی بحث‌برانگیز باقی مانده است (دستاس و دیگران، 2009). بر اساس ادبیات نظری و تجربی، متغیرهای متعددی بر مصرف انرژی در یک کشور دامن می‌زنند از جمله رشد اقتصادی، تولیدات صنعتی، واردات کالاهای صنعتی، صادرات کالاهای صنعتی و نسبت ارزش افزوده بخش صنعت به کل GDP (کریشناچایتانیا، 2007). در این مقاله اثر (غیرخطی) درآمد سرانه به همراه سایر عوامل مذکور را بر مصرف انرژی مبتنی بر الگوهای غیرخطی از نوع الگوهای انتقال ملایم پانل¹ مورد مطالعه قرار می‌دهیم. این رویکرد از انعطاف‌پذیری بالایی در الگوسازی رابطه غیرخطی میان متغیرها برخوردار بوده و در آن تغییر پارامترها در طول زمان به شیوه‌ای پیوسته الگوسازی می‌شوند، لذا این روش برای رفع ناهمگنی بین کشورها و تشخیص ارتباط متغیر بین GDP و مصرف سرانه انرژی در طول زمان یا رژیم‌های مختلف مناسب است. مطالعه حاضر با استفاده از داده‌های تابلویی و برای کشورهای اوپک طی دوره (1980-2008) انجام می‌شود.

بخش دوم این مقاله به مرور مطالعات انجام شده در خصوص رابطه بین مصرف انرژی و درآمد و همچنین منحنی کوزنتس اختصاص دارد. در بخش سوم به معرفی مدل PSTR و ارائه مبانی نظری

1. Panel Smooth Transition Regression (PSTR)

مربوط به رابطه بین مصرف انرژی و GDP واقعی پرداخته شده و سه الگو در خصوص رابطه بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه تصریح و برآورد شده است. در تصریح اول تنها رابطه دو متغیر درآمد سرانه و مصرف سرانه انرژی برآورد می‌شود. در تصریح دوم متغیرهای نسبت صادرات کالاهای صنعتی به کل صادرات کالا و نسبت واردات کالاهای صنعتی به کل واردات به عنوان شاخص‌هایی از وسعت یا سهم فعالیت‌های صنعتی به متغیرهای الگو اضافه شده است. در تصریح سوم نسبت ارزش‌افزوده بخش صنعت به کل تولید ناخالص داخلی جایگزین دو متغیر فوق شده است. بخش چهارم به ارائه نتایج حاصل آزمون‌های ریشه واحد و تخمین الگوی PSTR با استفاده از روش NLS و ارائه نتایج تجربی اختصاص دارد. نتایج حاصل از این بخش، فرضیه زیست‌محیطی کوزنتس مبنی بر ارتباط غیرخطی بصورت U معکوس میان مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه را تأیید می‌کند. در بخش آخر نیز مباحث مذکور جمع‌بندی و نتیجه‌گیری شده‌اند.

2. مطالعات تجربی

سیمون کوزنتس در سال 1995 رابطه درآمد سرانه و نابرابری درآمدی را بصورت یک رابطه U معکوس مطرح می‌کند، اما بعدها مفهوم منحنی کوزنتس در سایر حوزه‌ها نیز بکار گرفته شد. مطالعات تجربی رابطه میان متغیرهای زیست‌محیطی و درآمد سرانه را نیز شبیه منحنی کوزنتس اولیه و بصورت U معکوس نشان می‌دهد (دیندا، 2004). پس از آن، منحنی کوزنتس برای توصیف رابطه بین کیفیت محیط‌زیست و درآمد سرانه مورد توجه قرار گرفت. تعدادی از مطالعات مربوط به بررسی رابطه بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه نیز در نتایج خود وجود رابطه‌ای شبیه منحنی کوزنتس را برای این دو متغیر مشاهده کرده‌اند. به عنوان مثال، کول و دیگران (1997) در مطالعه خود برای کشورهای OECD با استفاده از مدل‌های پانل (اثرات ثابت و تصادفی) نشان دادند که با افزایش درآمد سرانه، مصرف سرانه انرژی در طول دوره (1970 - 1992) افزایش یافته است.

آگراس و چاپمن (1999) در مطالعه خود شواهدی مبنی بر وجود رابطه‌ای مشابه منحنی کوزنتس برای درآمد و مصرف سرانه انرژی از طریق داده‌های پانل در طول دوره (1970 - 1990) مشاهده نکردند. در مقاله‌ای دیگر، سوری و چاپمن (1998) با استفاده از مدل‌های پانل نشان دادند که با افزایش درآمد سرانه، مصرف سرانه انرژی با نرخ فزاینده افزایش می‌یابد و نقطه برگشت منحنی کوزنتس خارج از محدوده داده‌های مدل است. ریچمن و کافمن (2006 a,b) نیز با استفاده از داده‌های پانل در نتایج خود نشانه‌های اندکی از منحنی کوزنتس را مشاهده کردند. آنها برخلاف یافته‌های سوری و چاپمن نشان دادند که با افزایش درآمد، مصرف انرژی با نرخ کاهنده افزایش می‌یابد.

رابطه مصرف انرژی و درآمد: آزمون فرضیه زیست محیطی... 175

اسماعیلی و عبدالله زاده (2009) برای استخراج نفت (نه برای مصرف انرژی) با استفاده از داده‌های پانل کشورهای صادرکننده نفت در بازه زمانی (1990-2000) رابطه‌ای مشابه منحنی کوزنتس را مورد تأیید قرار دادند.

ارسینی و لوزاتی (2009) نیز رابطه مصرف انرژی و تولید ناخالص داخلی سرانه را برای 113 کشور و در بازه زمانی (1971-2004) مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که برای تمام کشورها رابطه بین مصرف انرژی و تولید ناخالص داخلی سرانه دارای آهنگی مثبت و با کشش کم می‌باشد. همچنین، برآورد این مدل شواهدی در تأیید فرضیه منحنی کوزنتس ارائه نمی‌داد.

در یکی از مطالعات اخیر، نوگین ون (2009) یک تحلیل نیمه پارامتریک برای بررسی رابطه بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه مبتنی بر مجموعه داده‌های پانل ارائه کرد. این مقاله یک تخمین دقیق از وجود ارتباط بین درآمد و مصرف انرژی را ارائه می‌دهد و بصورت متقاعدکننده‌ای وجود رابطه U معکوس را بین مصرف انرژی و درآمد تأیید می‌کند، به این معنا مصرف انرژی که برای اکثر کشورها با افزایش درآمد افزایش می‌یابد و سپس برای کشورهای با درآمد بالا مصرف انرژی در یک مقدار معین ثابت می‌ماند.

دستایس و دیگران (2009) نیز در مقاله خود از مدل رگرسیونی آستانه‌ای انتقال ملایم پانل و داده‌های 44 کشور در بازه زمانی (1950-1999) استفاده کردند. نتایج آنها دلالت بر آن داشت که با افزایش سطح درآمد، کشش تقاضای انرژی کاهش می‌یابد، بطوری که رابطه بین کشش مصرف انرژی و درآمد در کشورهای مورد مطالعه بصورت یک رابطه نیمه معکوس¹ ظاهر گردید.

3. الگوی اقتصادسنجی

پایه و اساس رویکرد تجربی این مقاله شامل یک پانل N کشوری برای معادله مصرف انرژی می‌باشد. مشکل ناهمگنی مقطعی و بی‌ثباتی مدل تقاضای انرژی یک مشکل غیرقابل انکار است. اسمیت و پسران (1995) و هسیانو (2003) نشان دادند که نادیده گرفتن این دو مسئله باعث ایجاد تورش می‌شود. همچنین، هسنس و کینگ (1996) بیان کرده‌اند که اگر در داده‌های بین کشوری² ناهمگنی وجود داشته باشد باعث تخمین کشش درآمدی بیشتر از یک خواهد شد.

معمولاً رفع این دو مشکل در داده‌ها بصورت همزمان بسیار مشکل است. یک راه حل ساده برای رفع این دو مشکل ساختن یک مدل رگرسیونی آستانه‌ای ملایم پانل (PSTR)³ می‌باشد که اخیراً

1. Half Inverted-U Shaped

2. Cross-Country

3. Panel Smooth Threshold Regression

بوسيله فوك و ديگران (2004) و گونزالز و ديگران (2005) كولتز وهارين و ديگران (2005) و فويكيا و ديگران (2008) ارائه و گسترش يافته است.

در اين رويكرد تغيير پارامترها در بين كشورها و همچنين تغيير پارامترها در طول زمان به شيوه‌اي پيوسته الكوسازي مي‌شود، لذا اين رويكرد براي كنترل اثرات ناهمگني بين كشورها و تغييرپذيري ارتباط بين GDP سرانه و مصرف انرژي در طول زمان مناسب است. مدل رگرسيوني انتقال ملايم يك مدل رگرسيوني سري زماني غيرخطي است كه مي‌توان آن را بعنوان يك شكل توسعه‌يافته از مدل رگرسيوني تغيير وضعيت¹ كه توسط باكون و واتس (1971) معرفي شد تلقى كرد. اين محققان دو خط رگرسيوني را در نظر گرفتند و به طراحي مدلي پرداختند كه در آن گذار از يك خط به خط ديگر بصورت ملايم اتفاق مي‌افتد. در ادبيات سري زماني، گرنجر- تراسورتا (1993) براي نخستين بار به تشريح و پيشنهاد مدل انتقال ملايم² در مطالعات خود پرداختند. مدل مذكور را مي‌توان براي داده‌هاي سري زماني به دو شكل انتقال ملايم نمائي³ و انتقال ملايم لوجستيك⁴ بصورت زير مورد استفاده قرار داد:

$$Y_t = \alpha + \phi z_t + \theta z_t F(q_t) + \varepsilon_t = \alpha + \{\phi + \theta F(q_t)\} z_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$\text{LSTR: } F(q_t) = 1 / (1 + \exp\{-\gamma (q_t - c)\}) \quad (2)$$

$$\text{ESTR: } F(q_t) = 1 - 1 / (\exp\{-\gamma (q_t - c)^2\}) \quad (3)$$

كه در آن، y_t : متغير وابسته، α : عرض از مبدا و z_t : بردار متغيرهاي توضيحي است. در تصريح مذكور، ضرايب متغيرهاي توضيحي ديگر كميت ثابتي نبوده و تابعي از متغير q_t است. $F(q_t)$: تابع انتقال، q_t : متغير گذار، c : پارامتر آستانه و $\gamma > 0$: پارامتر شيب ناميده مي‌شوند. q_t مي‌تواند هر يك از متغيرهاي الكو (z_t)، وقفه‌هاي آنها و يا متغيري خارج از الكو باشد. تصريح فوق بيانگر اين است كه الكو مي‌تواند بصورت يك تابع خطي با ضرايبى كه بطور تصادفي در طول زمان تغيير مي‌كنند نيز تفسير شود.

براي الكوي LSTR ضرايب $\phi + \theta F(q_t)$ بعنوان تابعي از q_t به صورت يكنواخت از ϕ به $\phi + \theta$ تغيير مي‌كنند (هنگامي كه q_t از $-\infty$ به $+\infty$ حركت مي‌كند)، اما براي تابع ESTR ضرايب بصورت متقارن

1. Regime Switching
2. Smooth Threshold Regression
3. Exponential Smooth Threshold Regression (ESTR)
4. Logistic Smooth Threshold Regression (LSTR)

حول نقطه میانی c از φ به $\varphi + \theta$ تغییر می‌یابند (هنگامی که q_i از c بسمت $\pm\infty$ حرکت می‌کند). لذا مدل LSTR دارای قابلیت مدل‌سازی رفتار متقارن متغیرها می‌باشد. به‌عنوان مثال، این الگو برای توصیف فرایندهایی که در دوره‌های رونق رفتاری متفاوت از دوره‌های رکودی دارند و انتقال از یک رژیم به رژیم دیگر بصورت ملایم صورت می‌پذیرد مدلی قابل اتکاء و مناسب است. از سوی دیگر، مدل ESTR برای شرایطی مناسب است که ضرایب یا فرایند تعدیل پویا در مقادیر حدی (بالا و پایین) q_i رفتاری مشابه داشته و تنها در مقادیر میانی رفتاری متفاوت از خود نشان دهند. زمانی که پارامتر شیب $\gamma = 0$ باشد تابع گذار $F(q_i) = 1$ خواهد بود، بنابراین مدل STR به یک مدل خطی تبدیل می‌شود. از سوی دیگر، زمانی که $\gamma \rightarrow \infty$ مدل LSTR به مدل رگرسیونی تغییر وضعیت با دو رژیم گسسته تبدیل می‌شود. در مدل ESTR، اگر $\gamma \rightarrow \infty$ عملاً به یک الگوی خطی می‌رسیم. در ادامه به معرفی متغیرهای اثرگذار بر مصرف انرژی و سپس به تصریح معادله مصرف انرژی پرداخته می‌شود.

بر اساس ادبیات نظری و تجربی، متغیرهای متعددی بر مصرف انرژی (در یک کشور) دامن می‌زنند. در ادامه به برخی از مهم‌ترین آنها که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته‌اند اشاره می‌شود.

1-3. تولید

مصرف انرژی یکی از مهم‌ترین نهاده‌های تولید محسوب می‌شود (کلیولند، 1984). به علاوه، تقاضای شرطی برای نهاده‌های تولید¹ از جمله انرژی همواره به عنوان تابعی از سطح ستانده یا تولید قابل استخراج است. لذا مصرف انرژی مانند هر نهاده دیگری به مقیاس فعالیت‌های اقتصادی در یک کشور بستگی دارد. به لحاظ تجربی نیز مصرف انرژی در اقتصادهای جهان از جمله کشورهای در حال توسعه و نوظهور تا حد زیادی متأثر از رشد اقتصادی در آن کشورها می‌باشد (چووسا، تمازین و چایتانیا، 2008). نرخ‌های رشد اقتصادی بالا با وجود آوردن نیازهای جدید فشار فزاینده‌ای را بر مصرف انرژی وارد می‌آورند.

ظهور و توسعه بازارهای جدید مصرف بالاتر انرژی را در پی خواهد داشت که این خود منجر به انتشار مقادیر متناهی از گازهای سمی می‌گردد. افزایش انتشار گازهای سمی موجب افزایش اقدامات مربوط به حفاظت محیط‌زیست شده که این نیز به نوبه خود تولید ناخالص داخلی و رشد پایدار اقتصادی را در بلندمدت افزایش می‌دهد (شفیک، 1994). لذا پیش‌بینی می‌شود که نرخ رشد اقتصادی دارای ارتباط مستقیمی با مصرف انرژی باشد، بدین معنا که افزایش رشد اقتصادی، افزایش مصرف انرژی را در پی خواهد داشت.

1. Conditional Factor Demand Function

2-3. تولیدات صنعتی

اینکه انرژی یک نهاد اساسی در فعالیتهای اقتصادی و پروژه فعالیتهای صنعتی و تولیدی محسوب می‌شود یک حقیقت آشکار و روشن است (چایتانیا، 2007). شواهد تجربی نشان می‌دهد که شدت مصرف انرژی در بخش‌های مختلف اقتصاد یکسان نیست. شدت انرژی در بخش‌های صنعت و حمل و نقل به مراتب بیشتر از شدت آن در بخش خدمات و کشاورزی است (عباسی‌نژاد و وافینجار، 1383). لذا رشد اقتصادی در بخش‌های مختلف اثر مشابهی بر مصرف انرژی ندارد. نیاز کشورهای درحال توسعه به انرژی در مسیر گذار به مرحله صنعتی شدن با افزایش تولیدات صنعتی و ایجاد کارخانجات متنوع و همچنین زیرساخت‌های اقتصادی به شدت افزایش یافته است (چایتانیا، 2007).

3-3. واردات کالاهای صنعتی

واردات کالاهای ساخته شده صنعتی دارای اثر دوسویه بر مصرف انرژی در کشور می‌باشد (چووسا، تمایزین و چایتانیا، 2008). افزایش در واردات کالاهای صنعتی مصرف انرژی را کاهش خواهد داد، اگر چنانچه واردات کالاهای مذکور به منظور جایگزینی آنها با کالاهای مشابه تولید داخل (که با صرف انرژی بالایی تولید می‌شدند) باشد، اما اگر واردات صنعتی از نوع ماشین‌آلات و کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای باشند مصرف انرژی در کشور بالا خواهد رفت؛ چرا که به تولید بیشتر در کشور دامن خواهد زد، لذا اثر خالص افزایش واردات کالاهای صنعتی بر مصرف انرژی در کشور می‌تواند مثبت یا منفی باشد (چاپمن، 1998).

4-3. صادرات کالاهای صنعتی

تولید کالاهای صنعتی قابل صدور با مصرف انرژی بالایی همراه است و منجر به افزایش بیشتر مصرف انرژی می‌گردد (چووسا، تمایزین و چایتانیا، 2008). بدلیل محدودیت‌های محیط‌زیستی تولید بسیاری از کالاهای صنعتی با انرژی‌بری بالا به کشورهای درحال توسعه که دغدغه کمتری نسبت به مسائل زیست محیطی دارند، منتقل شده است.

سوری و چاپمن (1998) معتقدند که صادرات کالاهای صنعتی در تمام اقتصادهای درحال توسعه دنیا رو به افزایش است. نکته جالب توجه آنکه تقاضا برای این محصولات از این کشورها با نرخ بالایی در حال افزایش است و مشتری اصلی آنها اقتصادهای توسعه یافته‌اند. بر اساس متغیرهای فوق معادلات تابع مصرف انرژی با سه تصریح بصورت زیر برآورد می‌گردند:

رابطه مصرف انرژی و درآمد: آزمون فرضیه زیست‌محیطی... 179

$$ec_{it} = \alpha_i + \beta_1 y_{it} + \beta_2 y_{it} g(q_{it} : \gamma, \delta) + \varepsilon_{it} \quad (4)$$

$$ec_{it} = \alpha_i + \beta_1 y_{it} + \eta \text{Mexport}_{it} + \gamma_1 \text{Mimport}_{it} + (\beta_2 y_{it} + \eta \text{Mexport}_{it} + \gamma_1 \text{Mimport}_{it}) g(q_{it} : \gamma, \delta) + \varepsilon_{it} \quad (5)$$

$$ec_{it} = \alpha_i + \beta_1 y_{it} + \delta_1 \text{Industry}_{it} + (\beta_2 y_{it} + \delta_2 \text{Industry}_{it}) g(q_{it} : \gamma, \delta) + \varepsilon_{it} \quad (6)$$

$$g(q_{it}, \gamma, c) = \frac{1}{1 + \exp(-\gamma(q_{it} - c))}, \gamma > 0 \quad (7)$$

در این معادلات ec_{it} : لگاریتم مصرف سرانه انرژی، y_{it} : لگاریتم درآمد سرانه، Mexport_{it} : نسبت صادرات کالاهای صنعتی به کل صادرات کالا، Mimport_{it} : نسبت واردات کالاهای صنعتی به کل واردات کالا، Industry_{it} : نسبت ارزش افزوده بخش صنعت به تولید ناخالص داخلی و $\varepsilon_{it} \approx \text{iid}(0, \sigma_2^2)$ می‌باشد. همچنین فرض می‌کنیم که تابع انتقال به صورت معادله (7) باشد. همانطور که پیش از این اشاره شد استفاده از انرژی در تمام بخش‌ها یکسان نیست و وسعت و کیفیت بخش صنعت عامل مهمی در مصرف انرژی به حساب می‌آید. در تصریح (5) اهمیت بخش صنعت با دو متغیر سهم صادرات و واردات صنعتی و در تصریح (6) با سهم ارزش افزوده صنعت اندازه‌گیری شده است. در ضمن استفاده از این سه متغیر بطور همزمان نتایج رضایت‌بخشی بر حسب معناداری ضرایب و آزمون‌های تشخیصی بدست نمی‌دهد.

حال سوال این است که چه متغیری مقدار کشش درآمدی مصرف انرژی را تعیین می‌کند؟ فرضیه کوزنتس در معادله تقاضای انرژی دلالت بر رابطه U معکوس میان متغیرهای درآمد سرانه با شاخص‌هایی مانند مصرف سرانه، شدت استفاده از انرژی یا کشش درآمدی مصرف انرژی دارد. لذا در تابع انتقال، لگاریتم درآمد سرانه (y_{it}) بعنوان متغیر آستانه (q_{it}) انتخاب می‌شود. با مشتق‌گیری از رابطه (4) کشش درآمدی برای کشور i در زمان t یک متوسط وزنی از پارامترهای (β_1) و (β_2) بصورت زیر می‌باشد:

$$e_{it}^y = \frac{\partial e_{it}}{\partial y_{it}} = (\beta_1 + \beta_1 g(y_{it}, \gamma, c) + \beta_2 y_{it} \frac{\partial g(y_{it}, \gamma, c)}{\partial y_{it}}) \quad (8)$$

بنابراین، کشش یا شیب الگو PSTR به سطح درآمد سرانه بستگی داشته و در رژیم‌های حدی (سطوح درآمد سرانه پایین و بالا) مقادیر متفاوتی است. حتی علامت شیب نیز ممکن است با تغییر درآمد سرانه تغییر کند.

4. تخمین الگو و نتایج

در این مطالعه برای برآورد الگو از مشاهدات پانل (سری زمانی و مقطعی) برای 13 کشور اوپک طی دوره (1980-2008) استفاده شده است. کل مشاهدات برابر 338 می‌باشند. داده‌ها از پایگاه شاخص‌های توسعه جهانی¹ (2008) و مرکز اطلاعات انرژی² جمع‌آوری شده‌اند.

پیش از تخمین مدل PSTIR ابتدا می‌بایست نسبت به غیرخطی بودن الگو ایجاد اطمینان نمود. برای این منظور خطی بودن الگو را آزمون می‌کنیم. سپس، در صورت رد فرضیه صفر مبنی بر خطی بودن الگو آن را با استفاده از روش حداقل مربعات غیرخطی مبتنی بر روش اثرات فردی ثابت³ تخمین می‌زنیم. برای انجام آزمون خطی بودن به عنوان مثال برای الگوی (4) می‌بایست فرضیه صفر را بصورت زیر آزمون کرد:

$$H_0 : y = 0; \beta_2 = 0 \quad (9)$$

اما تحت فرضیه صفر پارامترهای الگو قابل شناسایی نبوده و آماره t متناظر با این آزمون دارای توزیع استاندارد نیست (این توزیع دارای پارامترهای مزاحم و نامعلوم می‌باشد). برای فائق آمدن بر مشکل فوق استفاده از آماره ضریب لاگرانژ⁴ پیشنهاد شده است. اگر SSR_0 را مجموع مجذور خطای پانل در فرضیه H_0 (مدل پانل خطی با اثرات انفرادی) و SSR_1 مجموع مجذورات خطای پانل در فرضیه H_1 یعنی PSTIR بنامیم، آماره مذکور عبارت است از:

$$LM = ((SSR_0 - SSR_1)/K)/(SSR_0/(TN - N - K)) \quad (10)$$

که در آن، K تعداد متغیرهای توضیحی می‌باشد. بر طبق فرضیه صفر آماره ضریب لاگرانژ دارای توزیع کای دو با k درجه آزادی می‌باشد و آماره F متناظر با آن دارای توزیع تقریبی $F(k, TN - N - k)$ می‌باشد. نتایج حاصل از آزمون خطی بودن در جدول (1) گزارش شده است. به علاوه، نتایج آزمون فرضیه خطی بودن بر مبنای آماره‌های آزمون غیراستاندارد مبتنی بر $\beta_2 = 0$ یا $H_0 : Y = 0$ نیز در جدول (1) ارائه شده است. همان‌گونه که از جدول (1) ملاحظه می‌شود فرضیه خطی بودن در هر سه مدل (5)، (6) و (7) رد می‌شود.

بر مبنای آزمون دوم نیز فرضیه خطی بودن الگو رد می‌گردد. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود شواهد قوی برای رد فرضیه صفر حتی در سطح اهمیت یک درصد وجود دارد، لذا فرضیه خطی بودن رد شده و فرضیه رقیب یعنی غیرخطی بودن در تمام الگوها پذیرفته می‌شود.

1. World Development Indicators (WDI)
2. Energy Information Administration (EIA)
3. Fixed Effects
4. Lagrange Multiplier (LM)

جدول 1 آزمون خطی بودن

آزمون خطی بودن	مدل 4	مدل 5	مدل 6
مقدار آماره F مرتبط با فرضیه $\beta_2 = 0$	15/99		30/87
مقدار آماره F مرتبط با فرضیه $\eta_2 = 0$		12/96	
مقدار آماره F مرتبط با فرضیه $\gamma_2 = 0$		20/33	
مقدار آماره F مرتبط با فرضیه $\delta_2 = 0$			44/73
مقدار آماره F مرتبط با فرضیه مشترک $\gamma_2 = 0$ و $\eta_2 = 0$		12/66	
مقدار آماره F مرتبط با فرضیه مشترک $\delta_2 = 0$ و $\beta_2 = 0$			23/33
مقدار آماره F مرتبط با فرضیه $\gamma = 0$	19/11	26/98	12/18
مقدار آماره LM_F	4/89	2/95	7/53

تمام آماره‌های فوق در سطوح اطمینان یک درصد معنادار می‌باشد.
مأخذ: نتایج تحقیق.

پیش از برآورد مدل به روش حداقل مربعات غیرخطی (NLS)¹ ابتدا آزمون‌های ریشه واحد را برای متغیرهای مدل انجام می‌دهیم. زمانی که تعداد مشاهدات سری زمانی برای کشورها کافی باشد می‌توان مانایی را با استفاده از آزمون‌های ریشه واحد بصورت جداگانه برای هریک از کشورها مورد بررسی قرار داد، اما قدرت آزمون‌های ریشه واحد هنگامی که طول دوره داده‌ها کم است بسیار پایین می‌باشد. در این شرایط استفاده از آزمون‌های ریشه واحد برای داده‌های تابلویی برای افزایش قدرت آزمون‌ها ضروری است. به‌عنوان مثال، آزمون‌های معمول ریشه واحد مانند دیکی - فولر (DF)²، دیکی فولر تعمیم‌یافته (ADF)³ و فیلپس - پرون (PP)⁴ که برای یک سری زمانی مورد استفاده قرار می‌گیرند از توان آزمون پائینی برخوردار بوده و دارای تورش به سمت قبول فرض صفر هستند.

1. Non Linear Least Squares
2. Dickey-Fuller
3. Augmented Dickey-Fuller
4. Phillips-Perron

این موضوع زمانی که حجم نمونه کوچک است $n < 50$ خیلی تشدید می‌شود یکی از روش‌هایی که برای رفع این مشکل پیشنهاد شده، استفاده از داده‌های پانل برای افزایش حجم نمونه و آزمون ریشه واحد در داده‌های پانل¹ است.

همانطور که پیش از این بیان شد قدرت آزمون ریشه واحد پانل به مراتب بیشتر از آزمون‌های ریشه واحد منفرد می‌باشد، لذا مانایی داده‌های مربوط به متغیرهای الگو را از طریق ریشه واحد پانل آزمون کرده‌ایم. برای این منظور از چهار روش از مهم‌ترین آزمون‌های ریشه واحد با داده‌های تابلویی استفاده می‌کنیم، هرچند که ممکن است روش‌های مختلف در آزمون‌های ریشه واحد مبتنی بر داده‌های تابلویی نتایج متناقضی ارائه دهند. این روش‌ها عبارتند از:

- آزمون لوین، لین و چو (LLC)²

- آزمون ایم، پسران و شین (IPS)³

- آزمون فیشر-ADF و فیشر-PP⁴ که توسط مادالا و وو (1999) و چوی (2001) ارائه شده است.

برای تشریح این آزمون‌ها الگوی AR(1) بین بخشی زیر را در نظر می‌گیریم:

$$Y_{it} = \rho_i Y_{it-1} + X_i \delta_i + \varepsilon_{it} \quad (11)$$

که در آن، Y_{it} متغیر مورد بررسی، $i = 1, 2, \dots, N$ معرف کشورها، $t = 1, 2, \dots, T$ معرف تعداد مشاهدات سری زمانی در هر کشور، X_{it} نماینده متغیرهای قطعی⁵ مانند عرض از مبدأ و روند، ρ_i ضریب خودهمبستگی و ε_{it} جمله اخلاص بوده که فرض می‌شود بین کشورهای مختلف مستقل از هم هستند. اگر $|\rho_i| < 1$ باشد در این صورت Y_i مانا و چنانچه $|\rho_i| = 1$ باشد، Y_i دارای ریشه واحد و نامانا تلقی می‌شود. به منظور این آزمون دو پیش‌فرض در مورد ρ_i وجود دارد. نخست اینکه فرض کنیم عوامل مشترکی بین کشورهای مختلف وجود دارند، بطوری که ρ_i برای تمام کشورها یکسان است ($\rho_i = \rho$) به ازای هر i یا برای تمام کشورها). آزمون LLC بر این اساس پایه‌ریزی شده‌اند.

از سوی دیگر، فرض دوم این است که بین کشورها ρ_i یکسان در نظر گرفته نشود. آزمون IPS و آزمون‌های نوع فیشر نیز بر اساس این فرض استوارند. در این آزمون‌ها فرضیه صفر وجود یک ریشه واحد می‌باشد. نتایج آزمون‌های ریشه واحد پانل برای متغیرهای الگو شامل ec_{it} لگاریتم مصرف سرانه

1. Panel Unit Roots Tests
2. Levin, Lin and Chu
3. Im, Pesaran and Shin
4. Fisher-Type Tests Using ADF and PP Tests
5. Deterministic Variables

رابطه مصرف انرژی و درآمد: آزمون فرضیه زیست محیطی... 183

انرژی، Y_{it} لگاریتم درآمد سرانه، $Mexport_{it}$ نسبت صادرات کالاهای صنعتی به کل صادرات کالا، $Mimport_{it}$ نسبت واردات کالاهای صنعتی به کل واردات کالا، $Industry_{it}$ نسبت ارزش افزوده بخش صنعت به تولید ناخالص داخلی در جدول (2) ارائه شده است. با توجه به نتایج فوق تمام متغیرهای مدل مانا می باشند.

جدول 2. نتایج آزمون های ریشه واحد برای متغیرهای مدل در سطح

روش آزمون متغیرها	Levin,lin Cho-Stat	Im,Pesaran and Shin W-Stat	ADF-Fisher Chi-Quare	PP-Fisher Chi-Quare
ec_{it}	-5/85 (0/002)	-4/07 (0)	25/54 (0/002)	30/53 (0)
Y_{it}	-6/17 (0/02)	-4/96 (0)	27/66 (0)	19/91 (0/08)
$Mexport_{it}$	-7/71 (0)	4/06 (0)	26/73 (0/02)	27/98 (0/07)
$Mimport_{it}$	-5/14 (0/04)	-2/61 (0/01)	31/26 (0)	30/46 (0)
$Industry_{it}$	-3/22 (0)	-3/10 (0)	35/51 (0)	37/58 (0)

توضیحات: اعداد داخل پرانتز معرف (P-Value) می باشد.

مأخذ: نتایج تحقیق.

در مرحله بعد به تخمین مدل PSTR با استفاده از روش NLS بر مبنای معادلات (4)، (5) و (6) پرداخته می شود. نتایج حاصل از تخمین این سه مدل در جدول (3) گزارش شده است. با توجه به سه تصریح فوق شاهد ارتباط غیرخطی میان درآمد سرانه و مصرف سرانه انرژی هستیم. از میان سه تصریح فوق، تصریح دوم بهترین برازش را بر اساس معیارهای انتخاب الگو مانند معیارهای شوارز یا آکایک بدست می دهند. پارامتر شیب ملایم تابع انتقال نشان می دهد که تابع انتقال پرشیب نیست (این مقدار برای مدل (4) برابر 1/05، مدل (5) برابر 1/25 و مدل (6) 2/15 بدست آمده است). با توجه به ضرایب پارامترهای تخمین زده شده ملاحظه می شود که در مدل (5) پارامتر β_1 منفی و پارامتر β_2 مثبت و معنادار می باشند که به خوبی نشان دهنده رفتار متفاوت مصرف سرانه انرژی در سطوح متفاوت درآمد سرانه می باشد. به عبارت دیگر، در رژیم های مختلف مصرف سرانه انرژی رفتار متفاوتی از خود نشان

می‌دهد. نتیجه مذکور متضمن آن است که با افزایش درآمد سرانه، بهره‌وری یا کشش مصرف انرژی ابتدا افزایش و سپس کاهش می‌یابد. در نمودار (6) پیوست بر اساس مدل (5) که الگوی مرجع تشخیص داده می‌شود کشش درآمدی مصرف سرانه انرژی با توجه به متغیر آستانه برای کشورهای اوپک ترسیم شده است. همانگونه که در این نمودار ملاحظه می‌شود با افزایش درآمد سرانه واقعی، کشش درآمدی مصرف سرانه انرژی نیز افزایش می‌یابد، اما از یک سطحی به بعد با افزایش درآمد سرانه، کشش درآمدی مصرف سرانه انرژی کاهش می‌یابد که به خوبی رفتار مصرف انرژی را در رژیم‌های حدی نشان می‌دهد.

جدول 3. نتایج نهایی تخمین مدل PSTR

مدل 6	مدل 5	مدل 4	نتایج نهایی مدل PSTR
-1/02*	-4/724*	-2/182*	پارامتر (β_2)
(0/37)	(1/346)	(0/742)	
1/52*	3/892*	2/195*	پارامتر (β_2)
(0/273)	(0/96)	(0/549)	
....	-0/036**	...	پارامتر η_2
....	(0/016)	...	
....	0/064*	...	پارامتر η_2
....	(0/020)	...	
....	-0/14*	...	پارامتر Y_1
....	(0/011)		
....	0/176*		پارامتر Y_2
....	(0/012)		
-0/029*			پارامتر δ_1
(0/005)			
0/048*			پارامتر δ_2
(0/007)			
2/8	3/9	2/6	پارامتر C
2/15	1/25	1/05	پارامتر γ
0/82	0/92	0/95	R^2
100/185	58/501	130/892	مجموع مجذورات خطا
1/895	1/652	1/906	آماره آکائیک
1/962	1/765	1/94	آماره شوارتز
1/922	1/698	1/92	آماره حنان کوئین

توضیحات: مقادیر داخل پرانتز انحراف معیار می باشد.

* نشان دهنده معناداری در سطوح اطمینان یک درصد و در سطوح اطمینان پنج درصد می باشد.

مأخذ: نتایج تحقیق.

این موضوع به خوبی در مورد پارامترهای نسبت صادرات صنعتی به کل صادرات کالا و همچنین نسبت واردات صنعتی به کل واردات کالا در تصریح (5) و نسبت ارزش افزوده بخش صنعت به تولید ناخالص داخلی در تصریح (6) نیز مشاهده می‌شود. نتایج مذکور نشان می‌دهد که در رژیم‌های بالای درآمد سرانه (در کشورها یا دوره‌هایی که درآمد سرانه بالا بوده است) اثر سهم صنعت و همچنین نسبت صادرات و واردات صنعتی بر مصرف سرانه انرژی به مراتب بیشتر از این اثر برای رژیم‌های درآمد سرانه پایین بوده است. در واقع، به نظر می‌رسد که با افزایش درآمد سرانه شدت استفاده از انرژی در بخش صنعت به سرعت افزایش می‌یابد. افزایش سهم واردات صنعتی نیز ظرفیت این کشورها در استفاده بیشتر از انرژی را بالا برده و شدت استفاده از انرژی را در این کشورها به سرعت بالا می‌برد. تمام ضرایب برآورد شده در هر سه الگو معنادار هستند. متغیرهای مستقل در سه مدل به ترتیب قادرند 95، 92 و 82 درصد از تغییرات مصرف سرانه انرژی را توضیح دهند.

با توجه به پارامترهای تخمین زده شده در مرحله قبل می‌توانیم برای هر کشور و در هر زمان کشش درآمدی مصرف سرانه انرژی را محاسبه کنیم. با توجه به اینکه در مدل (4) نتایج رضایت‌بخش‌تری بدست آمده است کشش درآمدی مصرف سرانه انرژی را برای مدل (5) محاسبه می‌کنیم. این کشش‌ها به توجه به معادله (8) محاسبه شده است.

جدول 4. کشش درآمدی مصرف انرژی برای 13 کشور اوپک

کشور		مدل 5
		$\bar{\sigma}$ $\bar{\epsilon}^v$
الجزایر	0/809	0/097
آنگولا	0/112	0/521
اکوادور	0/829	0/188
امارات متحده عربی	0/743	0/140
اندونزی	0/537	0/102
ایران	0/695	0/142
عراق	0/656	0/507
کویت	0/960	0/124
لیبی	0/799	0/066
نیجریه	0/921	0/151
قطر	0/316	0/478
عربستان سعودی	0/543	0/113
ونزوئلا	0/787	0/142
تمام کشورها	0/708	0/275

مأخذ: نتایج تحقیق.

ستون $\bar{\epsilon}^v$ جدول (5) نشان دهنده متوسط کشش درآمدی مصرف انرژی با توجه به مدل (5) برای کشورهای اوپک می باشد. همچنین، ستون $\bar{\sigma}$ نشان دهنده انحراف معیار کشش درآمدی مصرف انرژی در سال های مختلف برای هر کشور است. همانگونه که در جدول فوق ملاحظه می شود کشش درآمدی مصرف سرانه انرژی برای کشورهای اوپک بین صفر و یک تغییر می کند، لذا نتایج نشان می دهد که مصرف انرژی در این کشورها نسبت به درآمد بی کشش است.

6. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

هنگامی که نرخ رشد اقتصادی به طور محسوسی بالا می‌رود فشار فزاینده‌ای بر منابع وارد می‌گردد. در این راستا تقاضا برای نیروی انسانی متخصص بالا می‌رود، نیاز به سرمایه و تجهیزات افزایش می‌یابد و مواد خام و انرژی بیشتری به مصرف می‌رسد. محدودیت منابع انرژی و پایان‌پذیری آنها موجب شد که مسائل تقاضای انرژی حتی برای عرضه‌کنندگان انرژی نیز با اهمیت تلقی گردد. با توجه به آنکه کشورهای عضو اوپک دارای منابع غنی انرژی، مخازن بزرگ نفتی، معادن عظیم زیرزمینی و پتانسیل بالقوه انرژی بوده، تبیین رابطه بین مصرف انرژی و رشد اقتصادی می‌تواند در سیاست‌گذاری‌های بخش انرژی این کشورها کمک مؤثری نماید.

هنگامی که می‌خواهیم رابطه بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه را مدلسازی کنیم وجود ناهمگنی مقطعی و بی‌ثباتی در معادله تقاضای انرژی منجر به بروز ارب در نتایج می‌شود. اگر این دو موضوع در تحلیل‌های اقتصادسنجی نادیده گرفته شوند ممکن است تخمین‌ها نتایج گمراه‌کننده‌ای بدست دهند. عموماً رفع این دو مشکل بصورت همزمان بسیار مشکل است. یک راه‌حل برای فائق آمدن بر این مسئله استفاده از الگوی رگرسیونی انتقال ملایم در تصریح یک مدل پانل غیرخطی است. در این رویکرد تغییر پارامترها در بین کشورها و همچنین تغییر پارامترها در طول زمان به شیوه‌ای پیوسته الگوسازی می‌شود، لذا این رویکرد برای رفع ناهمگنی بین کشورها و تغییرپذیری ارتباط بین GDP و مصرف انرژی در طول زمان مناسب است.

در این مقاله از یک مدل رگرسیونی انتقال ملایم مبتنی بر داده‌های تابلویی برای تخمین ارتباط بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه واقعی برای 13 کشور عضو اوپک و در دوره زمانی (1980-2008) استفاده شده است. همچنین، برای بررسی دقیق‌تر رابطه مذکور متغیرهای دیگری شامل نسبت کالاهای صنعتی به کل صادرات کالا، نسبت واردات صنعتی به کل واردات کالا و نسبت ارزش افزوده بخش صنعت به تولید ناخالص داخلی (به عنوان شاخص‌هایی از کیفیت و عمق بخش صنعت) نیز به متغیرهای مدل اضافه شده است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که کشش درآمدی مصرف انرژی برای تمام کشورها بین صفر و یک می‌باشد لذا می‌توان مصرف سرانه انرژی را برای این کشورها یک کالای کم‌کشش تلقی کرد. همچنین، از دیگر نتایج این مقاله تأیید فرضیه زیست‌محیطی کوزنتس می‌باشد، به این ترتیب که ابتدا با افزایش درآمد سرانه کشش درآمدی مصرف سرانه انرژی افزایش می‌یابد و در مراحل بعدی با افزایش بیشتر درآمد سرانه کشش درآمدی مصرف سرانه انرژی کاهش می‌یابد (کارایی نهایی استفاده از انرژی بهبود می‌یابد). لذا رابطه بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه غیرخطی بوده و بصورت یک منحنی U معکوس قابل نمایش است. در نهایت نتایج مهم این مقاله بطور خلاصه بصورت زیر می‌باشد:

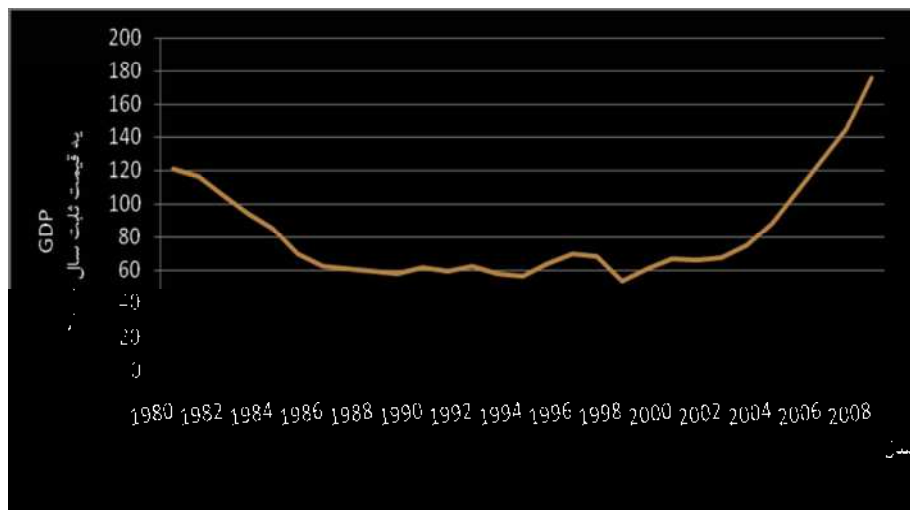
- رابطه بین درآمد سرانه و مصرف سرانه انرژی به صورت غیر خطی می‌باشد.
 - بطور متوسط کشتش درآمدی مصرف سرانه انرژی برای تمام کشورهای اوپک بین صفر و یک است.
 - رابطه بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه در طول زمان و بین کشورهای مختلف تغییر می‌کند.
 - فرضیه زیست‌محیطی کوزنتس در خصوص رابطه میان کشتش درآمدی مصرف انرژی و درآمد سرانه تأیید می‌شود، به این ترتیب که ابتدا با افزایش درآمد سرانه، کشتش مصرف انرژی (که به عنوان شاخصی از بهره‌وری نهایی انرژی نیز تلقی می‌گردد) افزایش می‌یابد و در مراحل بعدی و با افزایش بیشتر درآمد، کشتش درآمدی مذکور کاهش می‌یابد، لذا رابطه بین مصرف سرانه انرژی و درآمد سرانه در این گروه کشورها بصورت یک منحنی U معکوس قابل نمایش است.
 - افزایش سهم صادرات و واردات صنعتی و همچنین ارزش افزوده بخش صنعت، کشتش درآمدی و شدت استفاده از انرژی را به سرعت افزایش می‌دهد. صنعتی شدن به سرعت به مصرف فزاینده انرژی در این کشورها دامن می‌زند.

منابع

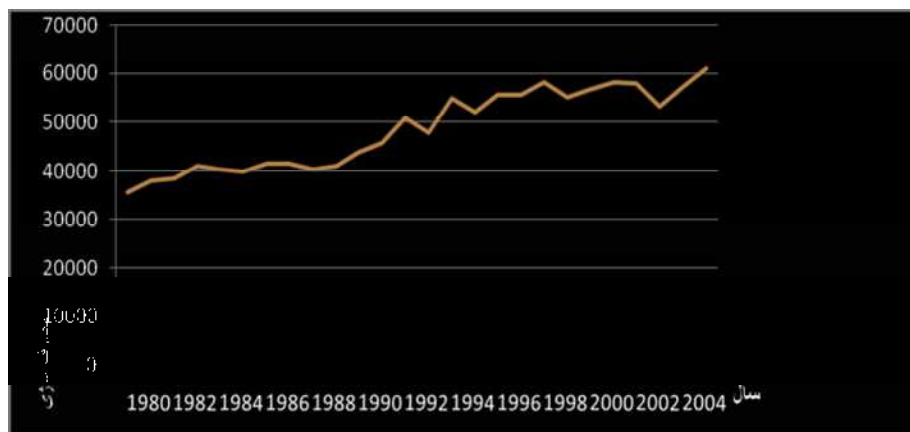
- عباسی‌نژاد، حسین و داریوش وافی‌نجار (1379-1350)، بررسی کارایی و بهره‌وری انرژی در بخش‌های مختلف اقتصادی و تخمین کشتش نهادهای و قیمت انرژی در بخش صنعت و حمل و نقل با روش *TSLs*.
- Agras J. Chapman (1999), "A Dynamic Approach to the Environmental Kuznets Curve Hypothesis", *Energy Economics*, Vol. 28, PP. 267-277.
- Ang, B.W. (1987), "A Cross-Sectional Analysis of Energy-Output Correlation", *Energy Economics*, October, PP. 274-285.
- Bacon, D. W. & D.G.Watts (1971), "Estimating the Transition Between two Intersecting Straight Lines", *Biometrika*, Vol. 58, PP. 19-52.
- Chaitanya, V. K. (2007), "Rapid Economic Growth and Industrialization in India, China & Brazil: at What Cost?".
- Chousa, J.P., Tamazin, A. & K. Chaitanya (2008), "Rapid Economic Growth at the Cost of Environment Degradation?", Panel Data Evidence from BRIC Economies.
- Cleveland, C. J. (1984), "Energy and the US Economy", *A Biophysical Perspective Science*, Vol. 225, PP. 890-897.
- Cole, M. A., Rayner, A. J. & J. M. Bates (1997), "The Environmental Kuznets Curve: an Empirical Analysis", *Environment and Development Economics*, Vol 2, PP. 401- 416.
- Colletaz, G. & C. Hurlin (2006), "Threshold Effects in the Public Capital Productivity: an International Panel Smooth Transition Approach", University of Orleans, Working Paper.
- Destais G. Fouquau & J. C. Hurlin (2009), "Energy Demand Models: A Threshold Panel Specification of the Kuznets Curve", Université De Grenoble.

- Destais, G. Fouquau, J. & C. Hurlin** (2007), *Economic Development and Energy Intensity: a Panel Data Analysis*, In the Econometrics of Energy Systems (EdS) J. Keppler, R. Bourbonnais and J. Girod, Palgrave MacMillan, Basingstoke.
- Dinda, S.** (2004), "Environmental Kuznets Curve Hypothesis: A Survey", *Ecological Economics*, Vol. 49, PP. 431-455.
- Engle, R. F. & C. W. J. Granger** (1987), "Cointegration and Error Correction Representation, Estimation and Testing", *Econometrica*, Vol. 55, PP. 251– 276.
- Esmaili A. & N. Abdollahzadeh** (2009), "Oil Exploitation and the Environmental Kuznets Curve", *Energy Policy*, Vol. 37, PP. 371- 374.
- Fisher, R. A.** (1932), *Statistical Methods for Research Workers*, 4th Edition, Edinburgh: Oliver & Boyd.
- Fok, D., Van Dijk, D. & P. Franses** (2004), "A Multi- Level Panel STAR Model for US Manufacturing Sectors", Working Paper, University of Rotterdam.
- Fouquau, J., Hurlin, C. & I. Rabaud** (2008), "The Feldstein–Horioka Puzzle: a Panel Smooth Transition Regression Approach", *Economic Modeling*, Vol. 25, PP. 284–299.
- Granger C. & T. Terasvirta** (1993), "Modeling Non Linear Economic Relationships", Oxford University Press.
- Gonzalez, A., Teräsvirta, T. & D. Van Dijk** (2005), "Panel Smooth Transition Regression Model", Working Paper Series in Economics and Finance 604.
- Hansen, P. & A. King**, (1996), "The Determinants of Health Care Expenditure: a Cointegration Approach", *Journal of Health Economics*, Vol. 15, No.1, PP. 127–137.
- Hsiao, C.** (2003), *Analysis of Panel Data*, Publication by the Press Syndicate of the University of Cambridge, Second Edition.
- Im, K.S., Pesaran, M.H. & Y. Shin** (2003), "Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels", *Journal of Econometrics*, Vol. 115, PP. 53– 74.
- Kao, C. & M. Chiang** (2000), "On the Estimation and Inference of a Cointegrated Regression in Panel Data", *Advances in Econometrics*, Vol. 15, PP. 179– 222.
- Levin, A. & C.F. Lin** (1993), "Unit Root Tests in Panel Data: New Results", Working Paper, University of California, San Diego.
- Luzzati T. & M. Orsini** (2009), "Investigating the Energy-Environmental Kuznets Curve", *Energy Journal*, Vol. 34, PP. 291- 300.
- Maddala, G. S. & S. Wu** (1999), "A Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and A New Simple Test", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol. 61, PP. 631–52.
- Nguyen-Van, Phu** (2010), "Energy Consumption and Income: A Semi Parametric Panel Data Analysis", *Energy Economics*, Elsevier, Vol. 32, No.3, PP. 557-563.
- Richmond A.K. & R.K. Kaufmann** (2006a), "Energy Prices and the Turning Points: the Relationship between Income and Energy Use/Carbon Emissions", *Energy Journal*, Vol. 27, PP. 157- 180.
- Richmond A.K. & R.K. Kaufmann** (2006b), "Is There a Turning Point in the Relationship between Income and Energy Use and/or Carbon Emissions?", *Ecological Economics*, Vol. 56, PP. 176 -189.
- Shafik, N.** (1994), "Economic Development and Environmental Quality: an Econometric Analysis", *Oxford Economic Papers*, Vol. 46, PP. 757–773.
- Pesaran, H.M. & R. Smith** (1995) "Estimating Long-Run Relationships from Dynamic Heterogeneous Panels", *Journal of Econometrics*, Vol. 68, PP. 79-113.
- Suri V. & D. Chapman** (1998), "Economic Growth, Trade and Energy: Implications for the Environmental Kuznets Curve", *Ecological Economics*, Vol. 25, PP. 195-208.
- World Bank** (2005), "World Development Report", Washington: World Bank Press.

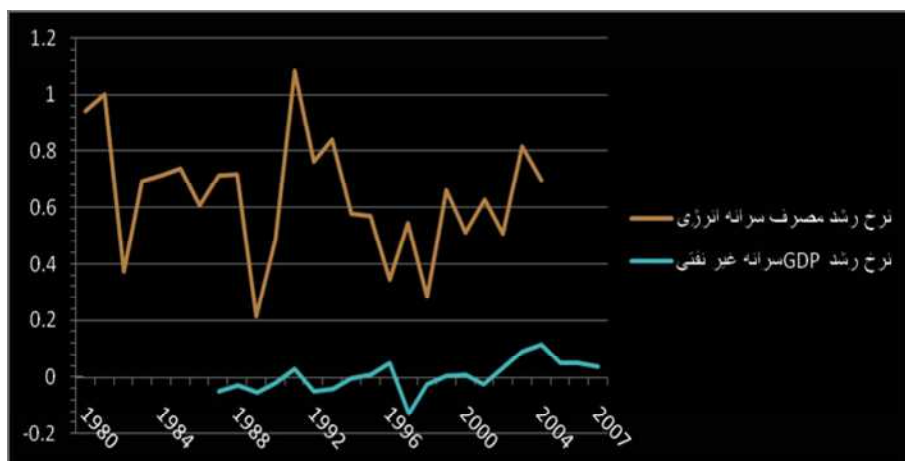
پیوست

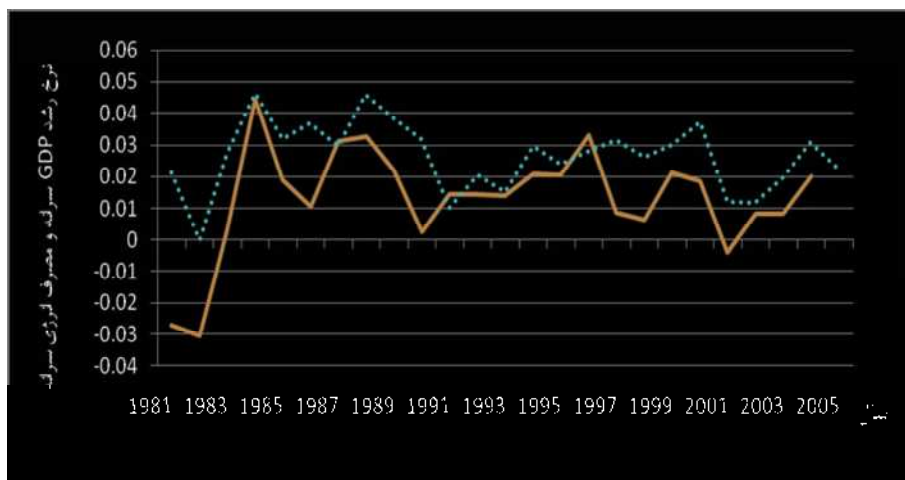
نمودار 1. روند GDP کشورهای عضو اوپک در بازه (1980-2007)

نمودار 2. روند مصرف انرژی کشورهای عضو اوپک در بازه (1980-2004)

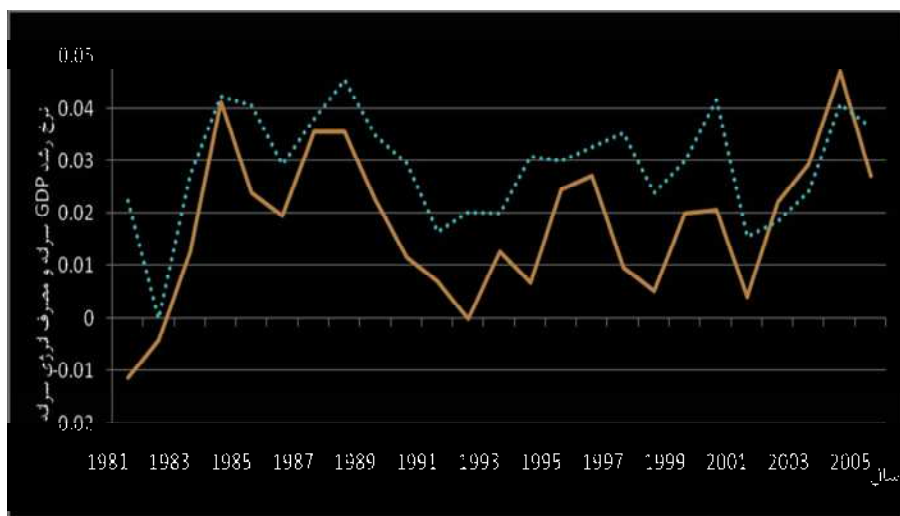

نمودار 3. نرخ رشد GDP سرانه غیرنفتی و مصرف سرانه انرژی در کشورهای عضو اوپک در بازه (1980-2007)

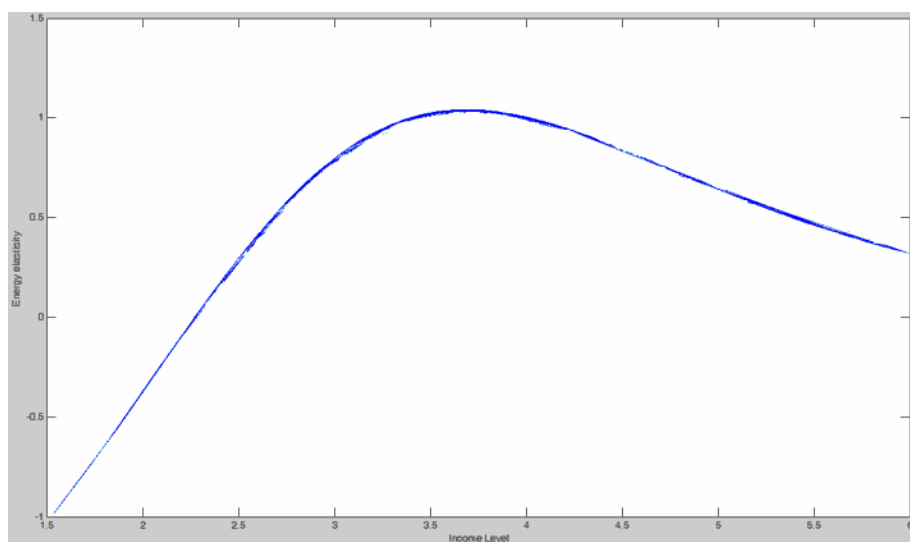
در نمودار فوق خط آبی رنگ نشانگر نرخ مصرف سرانه انرژی و خط قرمز رنگ نشانگر نرخ رشد GDP سرانه می باشد.

نمودار 4. نرخ رشد GDP و مصرف انرژی سرانه کشورهای OECD در بازه (1980-2007)

در نمودار فوق خط آبی رنگ نشانگر نرخ مصرف سرانه انرژی و خط قرمز رنگ نشانگر نرخ رشد GDP سرانه می باشد.

نمودار 5. نرخ رشد GDP و مصرف انرژی سرانه در جهان در بازه (1980-2007)

نمودار 6. رابطه بین کشش مصرف انرژی سرانه و درآمد سرانه مطابق با مدل (5)

